

Βρετανική κατοχή,
Κωνσταντινούπολη, 1921.
Ο έρωτάς τους
ήταν απαγορευμένος,
αλλά η κληρονομιά του
θα κρατούσε μια ζωή.

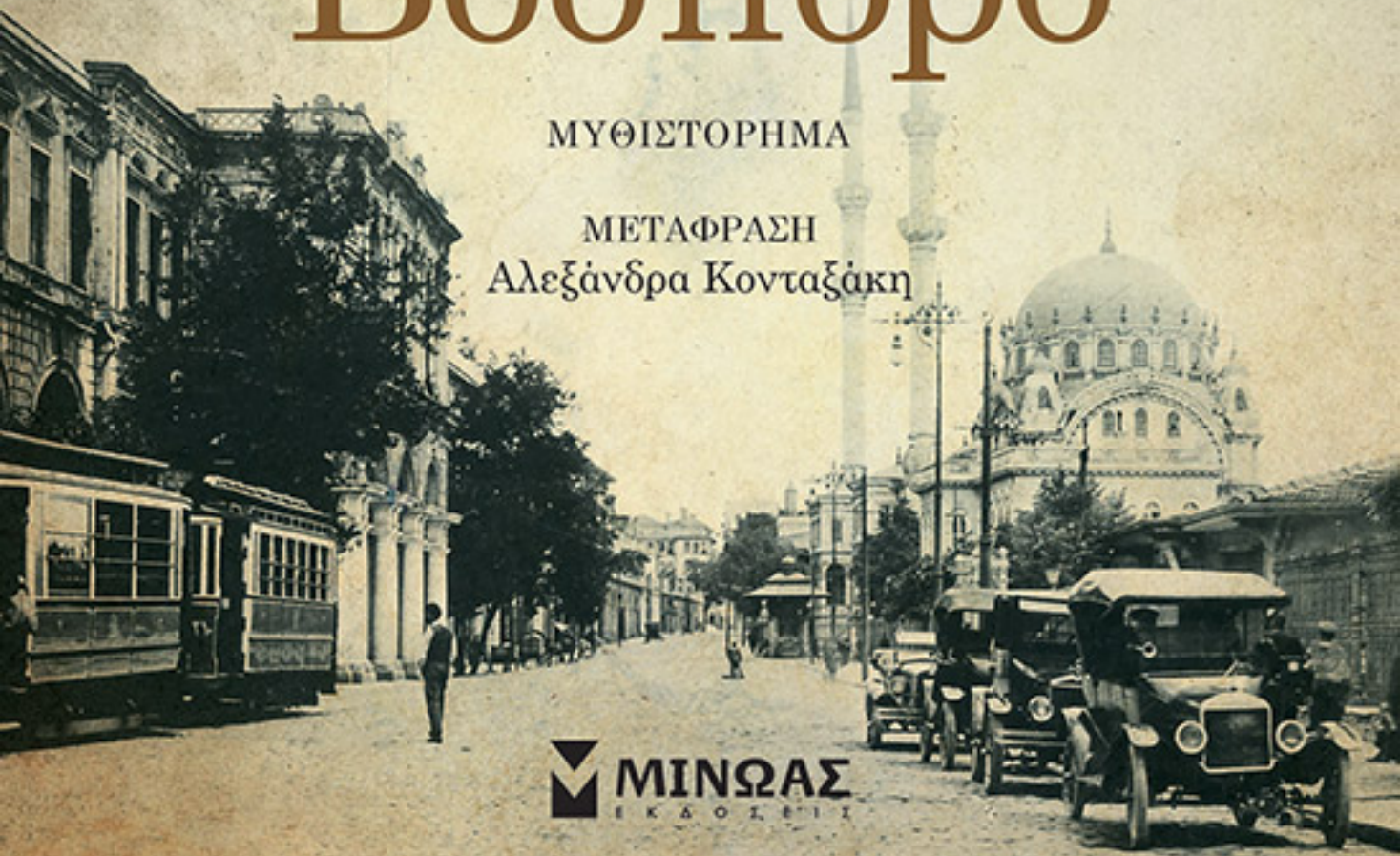
LUCY FOLEY

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΣΕ 40 ΓΛΩΣΣΕΣ

Τελευταίο γράμμα
από τον
Βόσπορο

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Αλεξάνδρα Κονταξάκη

 ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

1921

ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Νουρ

Νωρίς το πρωί. Σ' ένα δωμάτιο πάνω από τα ναυπηγεία του Βοσπόρου μια γυναίκα κοιμάται. Τα μαλλιά της, μακρύ μαύρο κουβάρι, έχουν μπλεχτεί γύρω της στις φουσκοθαλασιές της νύχτας. Ξέχασε να τα μαζέψει όπως έκανε συνήθως. Φταίει η κούραση. Πάνω από το κεφάλι της απλώνεται ένα νωχελικό χέρι, το σώμα παραδομένο με τρόπο που θα ήταν αδιανόητος άλλη ώρα της ημέρας. Τα δάχτυλά της διάπλατα ανοιχτά, η παλάμη της σαν να εκλιπαρεί.

Ησυχία, πέρα από το τικ τακ ενός ρολογιού με μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του: σκουρόχρωμο ξύλο, χοντροκομμένο πράμα. MADE IN ENGLAND, αγγλικής κατασκευής. Είναι περίοπτο, ίσως λόγω των λιγοστών επίπλων δίπλα του και του χαμηλού ντιβανιού με το κοιμισμένο ανθρώπινο φορτίο του. Όχι πως κάποτε δεν υπήρχαν έπιπλα: ακόμα και τώρα διακρίνονται τα σκουρότερα μπαλώματα στο πάτωμα που το φως του ήλιου δεν μπόρεσε ακόμη να ξεθωριάσει. Και χαλιά υπήρχαν, πολύ πιο καλαίσθητα από

τα τελείως καθημερινά κομμάτια που απέμειναν. Κιλιμία από την Ανατολία, σουμάκ από την Περσία.

Ο ήλιος ζυγώνει. Σκαρφαλώνει πάνω από τα πράσινα λιβάδια στην αντίπερα όχθη του Βοσπόρου και απλώνεται στο νερό σαν άφθονο μαλακό βούτυρο. Τώρα αγγίζει την Ευρώπη. Μέσα σε λίγα λεπτά έχει επεκταθεί σε δύο ηπείρους: ένα καθημερινό θαύμα. Επιχρυσώνει τα άσχημα μηχανικά κατάλοιπα των ταρσανάδων. Φτάνει στο δωμάτιο με την κοιμωμένη. Στον δύσοσμο αέρα συμβαίνει ένα άλλο μικρό θαύμα: το αιωρούμενο στρώμα σκόνης μετατρέπεται σε χορευτική μάζα λεπτεπίλεπτων σωματιδίων χρυσού.

Όσο συχνά και να καθαριστεί αυτό το διαμέρισμα, η σκόνη δεν λέει να φύγει. Μπορεί να έχει να κάνει με την ηλικία του κτιρίου ή με το ότι είναι εξολοκλήρου κατασκευασμένο από ξύλο που με τα χρόνια έχει υποστεί ημέρες βροχής, αποπνικτικής ζέστης, παγετού και χιονιού. Έχει συσταλεί και διασταλεί, έχει σκεβρώσει κι αναπνεύσει, με όλη τη ζωντάνια αυτού που ήταν κάποτε.

Τώρα το φως γλιστράει πάνω στα κλινοσκεπάσματα, όπου βρίσκει κοιμισμένα δάχτυλα ποδιών κάτω από μια χοάνη υφάσματος. Ένα μοτίβο από κεντημένα ρόδια, όχι και τόσο αριστοτεχνικά καμωμένο αλλά με μεράκι. Τα χρώματα σχεδόν πανομοιότυπα με τους πραγματικούς καρπούς που θα ωριμάσουν στα δέντρα σ' έναν κήπο στην αντίπερα όχθη. Οι κόκκινοι σπόροι των ανοιγμένων στα δύο ροδιών μεταμορφώνονται κι αυτά σε μοτίβο κατά μήκος της μπορντούρας του παπλώματος, ενώ η χρυσή κλωστή σχηματίζει τις ινώδεις πτυχές ανάμεσά τους.

Τώρα το φως φτάνει στα μπερδεμένα μαλλιά. Στη σκιά

έμοιαζαν μαύρα – τώρα αποκαλύπτονται οι διάφορες καστανές ανταύγειες, ενώ κατά τόπους είναι εξίσου φωτεινά μ' εκείνη τη χρυσή κλωστή. Το φως συγκεντρώνεται για την τελική θέση που θα καταλάβει: ανηφορίζοντας από τον λαιμό, στα λεπτοκαμωμένα οστά της γνάθου, στο μισάνοιχτο στόμα, στην πλώρη της μύτης, στα βλέφαρα...

Η Νουρ ξυπνάει. Ρόδινο φως. Ανοίγει τα μάτια της. Άσπρο. Ανακάθεται, ζαβλακωμένη, σκουπίζει το στόμα της. Ανήσυχος νυχτερινός ύπνος. Τι την ξύπνησε τις πρώτες πρωινές ώρες; Ένα κακό όνειρο. Δεν θυμάται τις λεπτομέρειες τώρα. Όσο περισσότερο προσπαθεί να τις αδράξει, τόσο της ξεγλιστράνε, σαν πλάσματα που τρυπώνουν στην άμμο. Το μόνο που της μένει είναι η αίσθηση, μια παρατεταμένη ανησυχία. Αυτό το άγνωστο την ταραίζει ακόμα περισσότερο. Σηκώνεται, κοιτάζει την ημέρα. Πάνω από τις επίπεδες στέγες ίσα που διακρίνει το νερό, σαν λαμπύρισμα φωτός. Μέχρι να πάρει το πρόγευμά της θα έχει αποτινάξει αυτό το συναίσθημα, όσο γι' αυτό είναι σίγουρη. Γιατί τι μπορεί να σ' αναστατώσει ένα πρωινό σαν κι αυτό;

A. Μια παύση. *Κάτι λείπει.* Τώρα της συμβαίνει, όπως κάθε πρωί. Η ενθύμηση όλων αυτών που έχουν αλλάξει. Νιώθει τη γνώση να ξανακάθεται πάνω στους ώμους της – οικεία, σχεδόν καθησυχαστικά. Γιατί τουλάχιστον τώρα την ξαναβρήκε, ξέρει το βάρος της. Είναι πολύ χειρότερη από την επινόηση οποιουδήποτε απλού εφιάλτη.

Παραδίπλα κάποιος φτιάχνει καφέ. Έχει τη μυρουδιά της ίδιας της ημέρας, νύξεις ζεστασιάς και άνεσης. Ακούει τη

συγκεκριμένη μουσική νότα του χάλκινου μπρικιού την ώρα που ακουμπάει πάνω στη φωτιά. Στριμώχνει τα πόδια της στα φθαρμένα μπαμπούς της και τα σέρνει στον διάδρομο. Βλέπει μια μικροκαμωμένη φιγούρα με σκυμμένο κεφάλι, το πιγούνι μόλις και εξέχει από την εστία της κουζίνας απ' όπου το μπρίκι βγάζει ένα επικίνδυνο σύννεφο ατμού. Ο μικρός, Σηκώνει το κεφάλι και την κοιτάζει μ' ένα βλέμμα μεταξύ περηφάνιας και ενοχής. Και της χαμογελάει.

Δεν καταφέρνει να του θυμώσει. Ο μικρός είναι ολότε-λα άλλο παιδί απ' αυτό που ήταν πριν από δύο χρόνια. Συ-χνά, εκείνη την εποχή, τον έβρισκε τα πρωινά ξαπλωμένο ανάσκελα με τα μάτια ανοιχτά και αναρωτιόταν αν είχαν κλείσει ποτέ ή αν είχε περάσει όλη τη νύχτα παρακολου-θώντας σκηνές φρίκης στο ταβάνι. Άρχισε να τρώει τουλά-χιστον. Αλλά το έκανε κάπως μηχανικά όλο αυτό, το πώς έπαιρνε την μπουκιά και τη μασούσε, το πώς κατάπινε και άνοιγε το στόμα του για την επόμενη. Ήταν θέμα αυτοσυ-ντήρησης, το καθαρό ένστικτο ενός οργανισμού.

Για μεγάλο διάστημα δεν θύμιζε σε τίποτα το αγόρι που ήταν κάποτε. Αναρωτιόταν μήπως εκείνο το παιδί είχε εξαφανιστεί εντελώς από το οπτικό πεδίο – μια για πάντα. Υπήρχαν πράγματα ικανά να αλλάξουν έναν άνθρωπο απόλυτα. Και στην παιδική ηλικία είμαστε πιο εύπλαστοι, πιο ευεπηρεάστοι. Η αλλαγή μπορεί να είναι ακόμα πιο συντριπτική.

Παίρνει το φλιτζάνι της κι ανεβαίνει στην επίπεδη στέγη του κτιρίου. Είναι το κρησφύγετό της. Δεν πιστεύει ότι

γνωρίζει κάποιος από τους άλλους ενοίκους της πολυκατοικίας την ύπαρξη της ταράτσας. Εδώ πάνω η μέρα δεν μπορεί να την αγγίξει ακόμη. Είναι αρχόντισσα εδώ. Ο ουρανός είναι γαλανός, έχει ακόμη δροσιά. Αλλά κάτι μοιάζει να υπόσχεται ότι θα κάνει ζέστη. Το νερό τα λέει όλα. Επίσης υπάρχει ένα λαμπύρισμα στον ορίζοντα, τα σύννεφα που μαζεύονται από πάνω έχουν το χρώμα της ζαφοράς.

Πίνει μια γουλιά καφέ. Τον έκανε καλό, πολύ καλύτερο από τη γιαγιά της, που θεωρεί κατάντια το να φτιάχνει μόνη της καφέ και πάντα τον καίει.

Η μέρα είναι ασάλευτη σαν πίνακας ζωγραφικής. Δύσκολα φαντάζεται κανείς ότι κάτω υπάρχει κίνηση, πανδαιμόνιο. Όμως εκείνη το ακούει: τους ήχους των δρόμων που ξυπνάνε, το κάλεσμα του πλανόδιου γαλατά, τις μακρινές φωνές των λιμενεργατών στην προκυμαία, τους ψαράδες που διαλαλούν την ψαριά της ημέρας. Από μικρή απόσταση το κροτάλισμα και το τριζοβόλημα ενός τραμ. Από τη συνοικία του Πέρα εκεί κοντά, καμιά διακοσαριά μέτρα δυτικότερα, ακούγεται το αδιόρατο μοιρολόι ενός βιολιού – απομεινάρι ενός νυχτερινού γλεντιού.

Παλιά, ούτε που της περνούσε από το μυαλό ότι σε αυτή τη συνοικία, το Τοπχανέ, θα μπορούσε ζήσει κανείς. Ήταν ένα τίποτα – ένα περιθώριο στην άκρη της μεγάλης πόλης, ένα μέρος όπου οι διαφορετικές γειτονίες αναπόφευκτα συναντιούνταν μεταξύ τους, με τους μεγάλους δρόμους τους να ενώνονται σαν ξεχειλωμένες άκρες σπάγγου.

Αφήνει το βλέμμα της να περιπλανηθεί πέρα από τις αποβάθρες, στην απεραντοσύνη του Βοσπόρου, διάστικτου με πολεμικά πλοία. Αποδώ ψηλά μοιάζουν μικρο-

σκοπικά, θαρρείς σαν να μπορούσε να τα ξαποστείλει πίσω στ' ανοιχτά με μια κίνηση της παλάμης της. Από κάτω φτάνουν στ' αυτιά της τρεις από τις τέσσερις γλώσσες που μιλάει. Μετά βίας φαντάζεται ένα ειρηνικό μέλλον γεμάτο ανέμελες ενασχολήσεις – Παρίσι, Λονδίνο, Ρώμη, ανάγνωση ευρωπαϊκής λογοτεχνίας.

Η αρχή της κατοχής. Οι αρβύλες τους να βροντοχτυπούν πάνω στο λιθόστρωτο. Εκατό μάτια να παρατηρούν πίσω από παραθυρόφυλλα κάτι που στους αμύητους μπορεί να φαίνεται σαν άδειος δρόμος: γυναίκες, ηλικιωμένες και νέες, να τους μισούν, να τους φοβούνται. Οι κιλλίβαντες των τεράστιων άσχημων πλοίων στον Κεράτιο Κόλπο στραμμένοι προς τις παμπάλαιες δόξες της πόλης – την Αγια-Σοφιά, το Σουλείμανιγιέ, το Σουλταναχμέτ. Μια απειλή ανείπωτη, αλλά εκκωφαντική.

Εκείνες οι πρώτες νύχτες σαν κρατημένη ανάσα.

Και είπαν ότι *δεν θα γινόταν κατοχή*. Το είχαν υποσχεθεί. Οι Βρετανοί, οι Γάλλοι, οι Ιταλοί – στην Ανακωχή που τερμάτισε τον Μεγάλο Πόλεμο. Μέχρι κι εκείνοι που δεν έχουν διαβάσει ποτέ εφημερίδα, μέχρι κι εκείνοι που είναι παντελώς αναλφάβητοι, το ξέρουν αυτό. Τώρα πια ξέρουν να μην τους εμπιστεύονται σε τίποτα.

Οι καινούριες προσβολές τσούζουν σαν χαστούκι: οι άντρες διατάχθηκαν να βγάλουν τα κόκκινα φέσια που φορούσαν απ' όταν θυμόντουσαν τον εαυτό τους. Οι γυναίκες τραβούσαν πονηρά βλέμματα, περιέργως ακόμα περισσότερο αν φορούσαν φερετζέ.

Εδώ πάνω, στην ταρατσα, καθόταν αθέατη, καθώς στρατιώτες του βρετανικού στρατού προέλαυναν στους

δρόμους από κάτω. Αποσπάσματα ομιλίας ανέβηκαν στ' αυτιά της:

«Σαν τα ζώα ζούνε...»

και

«Τις γυναίκες τους δεν τις ξεχωρίζεις απ' τις πουτάνες...»

και

«Ένας άντρας εδώ μπορεί να παντρευτεί όσες θέλει...»

και

«Μπορεί να σου ανοίξει η τύχη, Κλάρκσον, αν δεν πέφτει λόγος στις γυναίκες...»

και

«Κοίτα χάλι. Πώς να μη χάσουν».

Θα μιλούσαν άραγε τόσα δυνατά αν ήξεραν ότι κάποιος τους άκουγε και καταλάβαινε τι έλεγαν; Υποψιαζόταν –και αυτή ήταν η προσβλητικότερη πιθανότητα– ότι δεν θα τους ένοιαζε. Η πόλη ήταν στη διάθεσή τους. Της είχαν δώσει μέχρι και δικό τους όνομα: *Κωνσταντινούπολη*. Αυτό το άλλο όνομα προέρχεται από τη σφαίρα της γραφειοκρατίας, των χαρτογράφων. Ιστανμπούλ: έτσι τη λέει ο κόσμος. Έτσι την ήξερε μια ζωή, σ' αυτή την πόλη μεγάλωσε, οικεία, αγαπημένη. Μόνο που τώρα άλλοι θέτουν τους κανόνες.

Ενώ οι άντρες συνέχιζαν με τις προσβολές τους, εκείνη είχε πάει αθόρυβα στην άκρη της ταράτσας φροντίζοντας να μη φαίνεται. Είχε γείρει το φλιτζάνι του καφέ που κρατούσε στο χέρι της, αφήνοντας να πέσουν μερικές ζεματιστές σταγόνες. Καπρίτσιο της στιγμής. Έλα που έπεσαν σαν να είχε στοχεύσει τέλεια! Την ώρα που ένας χοντρός

υπολοχαγός έβγαζε το πηλήκιό του μια στιγμή για να ξύσει τη φαλάκρα του. Το τσουρούφλισμα ήταν σχεδόν αισθητό μόλις το ζεματιστό υγρό ήρθε σε επαφή με το ευαίσθητο δέρμα. Το ουρλιαχτό διαπεραστικό σαν αλανιάρας γάτας.

Μόνο που τότε υπήρχε περίσσια παλικαριά. Ψίθυροι αντίστασης. Γενναία λόγια, επαναστατικά λόγια. Τους υπονόμευαν με κάθε ευκαιρία. Έβαζαν φωτιά στις αποθήκες τους, αψηφούσαν την απαγόρευση κυκλοφορίας, τους έφτυναν στα μούτρα. Όσπου η ταπείνωση έγινε συνήθεια. Σαν μούδιασμα που απλώνεται παντού. Μπήκε στη μέση η καθημερινότητα, απλά πράγματα. Όλοι έμοιαζαν να αποφάσισαν, εν είδει σιωπηρής συμφωνίας, ότι η καλύτερη μορφή αντίστασης δεν ήταν με γενναίες πράξεις και φανερή ανταρσία, αλλά συνεχίζοντας τη ζωή τους σαν να μην είχε συμβεί απολύτως τίποτα. Θα αψηφούσαν τον εχθρό τους αγνοώντας την παρουσία του στρατού στους δρόμους, της αρμάδας στον Κεράτιο Κόλπο. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, δηλαδή, ανθρώπων που συνωμοτούσαν καταστρώνοντας σχέδια πραγματικού ολέθρου και θανάτου για τους εισβολείς.

Τώρα ατενίζει πέρα από τον Βόσπορο, τις σκούρες πράσινες πλαγιές μιας άλλης ηπείρου στην αντίπερα όχθη. Ασία. Οι λιγοστές κατοικίες που διακρίνονται ανάμεσα στα δέντρα μοιάζουν περίτεχνες και ντελικάτες σαν πατρόν. Ανάμεσά τους ένα άσπρο σπίτι, πιο όμορφο απ' όλα τα άλλα.

Την πλημμυρίζει λαχτάρα. Μια λαχτάρα γνώριμη, αλλά συμπυκνωμένη τούτο το πρωί, πιο δυνατή από ποτέ. Της έρχεται μια ιδέα. Γιατί όχι; σκέφτεται. Τι κακό μπορεί να συμβεί;

Φωνάζει στον μικρό: «Πρέπει να πάω κάτι εργόχειρα στον Κεμάλ Μπέι».

«Μήπως να έρθω κι εγώ μαζί;»

«Όχι». Έχει κι έναν δεύτερο προορισμό κατά νου για σήμερα το πρωί, κι εκεί πρέπει να πάει μόνη της.

«Μα τρελαίνομαι για το παζάρι».

«Ναι, το ξέρω. Μόνο που εκεί πέρα κάνεις σαν γάτα που ακολουθεί μια μυρωδιά. Την τελευταία φορά ξεστράτισες κι έφτασες στα Μπαχαράδικα μέχρι να πάρω είδηση ότι εξαφανίστηκες». Την ανάμνηση της στιγμής συνοδεύει ο απόηχος του πανικού που είχε νιώσει. Προσπαθεί να τον κάνει πέρα. Ο μικρός είναι εδώ, ασφαλής, και εκείνη δεν πρόκειται να το αφήσει να ξανασυμβεί. «Εξάλλου» του λέει «δεν έχεις διάβασμα;».

Εκείνος κοιτάζει με λαχτάρα τους ηλιόλουστους δρόμους από το παράθυρο. «Μα έχει τόσο ωραία μέρα».

«Να διαβάσεις έξω τότε, στον ήλιο».

Ανοίγει το στόμα του, βλέπει πώς τον κοιτάζει και το κλείνει. Η Νουρ είναι ένα σωρό πράγματα γι' αυτόν τώρα πια. Αλλά κάτι τέτοιες στιγμές, είναι πάνω απ' όλα η δασκάλα του.

Τελευταίο γράμμα από τον Βόσπορο

Μια επική ιστορία που αποτυπώνει έναν απαγορευμένο έρωτα, με φόντο μια θρυλική πόλη εμποτισμένη με ιστορία και μύθους...

Κωνσταντινούπολη, 1921

Η Νουρ ατενίζει το πατρικό της από την αντίπερα όχθη του Βοσπόρου. Το άρωμα από τις συκιές, τα ηλιοβασιλέματα στο χρώμα της ζαφοράς, οι ράθυμες καλοκαιρινές βραδιές – αναμνήσεις μιας εποχής που χάθηκε ανεπιστρεπτί.

Το σπίτι της τώρα έχει μετατραπεί σε στρατιωτικό νοσοκομείο, ως έπαθλο πολέμου στα χέρια των Βρετανών, ενώ εκείνη τριγυρίζει στα σοκάκια κουβαλώντας τα εργόχειρα που της εξασφαλίζουν τα προς το ζην.

Η Πόλη κατακλύζεται από στρατιώτες των Συμμάχων, μια υπενθύμιση του ξεπεσμού της Νουρ και του ίδιου του τόπου. Το πολυτιμότερο πράγμα στη ζωή της πλέον είναι το ορφανό που έχει πάρει υπό την προστασία της – ένα αγόρι όμως που κρύβει ένα τρομερό μυστικό.

Όταν το παιδί αρρωσταίνει βαριά, ο κόσμος της Νουρ μπλέκεται με αυτόν του εχθρού. Αναγκάζεται να επιστρέψει εκεί όπου μεγάλωσε και να ζητήσει τη βοήθεια του στρατιωτικού γιατρού, Τζορτζ Μονρό. Καθώς οι γραμμές μεταξύ εχθρού και φίλου γίνονται ολοένα και πιο δυσδιάκριτες, ένας νέος κίνδυνος αποκαλύπτεται, πιο απειλητικός κι από την παρατεταμένη σκιά του πολέμου.

www.minoas.gr

9 786180 215908
ISBN 978-618-02-1590-8

ΚΩΔ. 35239